

West

BRENGT JE
BIJ KENNIS

ISRAËLSPECIAL
€ 5,95

Israëlspecial

IRRATIONELE JODENHAAT
WAAROM VOLGDEN DE DUITSERS HITLER NA?

ISRAËLS VERDEDIGING
WAARIN ZIT HET GEHEIM?

TEMPELBERG IN GEVAAR

**ILLEGALE AFGRAVINGEN LEVEREN
TOCH NOG SPECTACULAIRE INZICHTEN OP**

CHRISTENEN VOOR
ISRAËL

IN SAMENWERKING MET
CHRISTENEN VOOR ISRAËL

VOORBEELD

BEELD • PANDIONHIATUS3

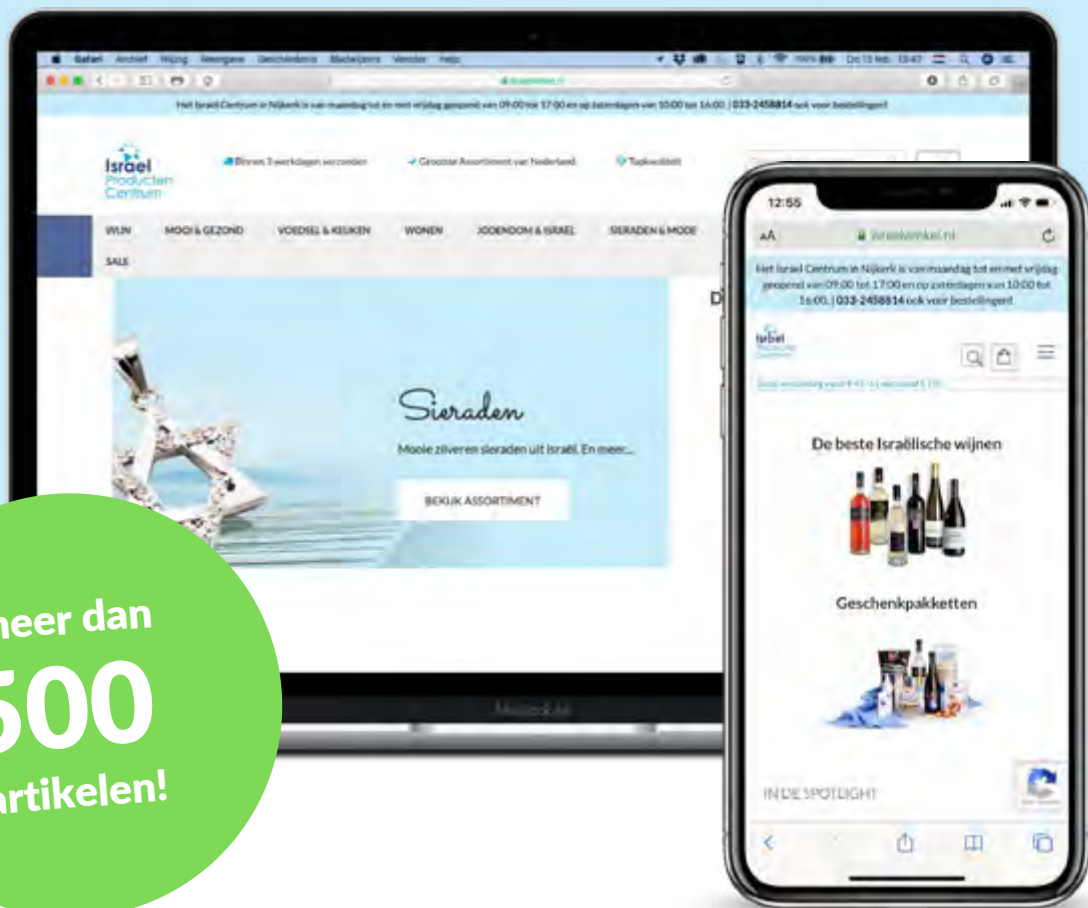
SYMBOLISCH 'KERKHOF'

Als je een beetje een unheimlich gevoel krijgt bij deze plaat, dan heeft architect Peter Eisenman zijn doel bereikt. De 2710 betonnen blokken van variërende hoogte waaruit het Holocaustmonument in Berlijn bestaat, moeten je volgens hem gedesorïenteerd en geïsoleerd laten voelen. Dat symboliseert de ervaringen van de Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De betonblokken doen denken aan grafkisten en staan dicht op elkaar. Dat is bewust gedaan. Zo kun je er moeilijk naast elkaar lopen, en moet iedereen het monument zelf ervaren. De boodschap van het abstracte monument, dat in het Duits de naam *Denkmal für die ermordeten Juden Europas* draagt, is duidelijk: die verschrikkelijke holocaust mag nooit weer gebeuren. Onder dit 'kerkhof' zit daarom een informatieruimte met daarin de namen van zo'n 3 miljoen holocaustslachtoffers, om zo het verleden te herdenken en levend te houden.

Desondanks zijn de makers van dit monument realistisch. De holocaust is gebeurd, en kan dus zomaar weer gebeuren. Niet voor niets heeft men de betonblokken van het monument voorzien van een speciale coating, waar graffiti makkelijk vanaf te vegen is. Want 75 jaar na de holocaust is Jodenhaat helaas nog steeds springlevend. **w**

Shop online bij de grootste Israëlwinkel van Europa!

meer dan
500
artikelen!

De lekkerste producten van Israëlische bodem, huidverzorgingsproducten uit de Dode Zee en verrassende cadeaus. Ontdek het grootste assortiment Israëlproducten van Europa op israelwinkel.nl.

Israel
Producten
Centrum

israelwinkel.nl
of bezoek onze winkel in het Israëlcentrum
aan de Henri Nouwenstraat 34 in Nijkerk

OPVOUWBARE SCOOTMOBIEL

Een Israëlische start-up heeft een opvouwbare scootmobiel ontwikkeld die gemakkelijk kan worden meegenomen.

Een scootmobiel is een mooie vinding voor mensen die slecht ter been zijn. Nadeel is dat hij vaak te groot is om gemakkelijk mee te kunnen nemen. Je hebt er een aangepaste auto voor nodig. Daarom heeft het bedrijf Movinglife een opvouwbare scootmobiel ontwikkeld: de Atto. Je kunt hem in 12 seconden gebruiksklaar maken. In opgevouwen toestand kun je hem gemakkelijk in de kofferbak meenemen; of zelfs als cabinebagage in een vliegtuig! Hiermee zijn 'scootmobielers' dus een stuk mobieler geworden. **w**

• **WEET MEER:**

www.movinglife.com

BIJBELSE ARCHEOLOGIE OP DE SCHOP

Als archeologen willen weten hoe oud iets is, laten ze er vaak een koolstofdatering op los. Dat gebeurt ook bij archeologische vondsten uit Israël. Nu blijkt dat juist in die Bijbelse regio de toegeschreven leeftijden gecorrigeerd moeten worden. Objecten uit de vroege IJzertijd, waarin de koningen David en Salomo worden geplaatst, blijken daardoor soms tientallen jaren jonger te zijn dan gedacht.

Koolstofdatering wordt gezien als een van de betrouwbaarste radiometrische dateringen die er zijn. Archeologen gebruiken die methode op objecten van organisch materiaal. Daarvan wordt aangenomen dat ze maximaal duizenden (en geen miljoenen) jaren oud zijn. Dat is omdat de halfwaardetijd van de gemeten koolstofsotoop (^{14}C) 5.730 jaar is. Dat betekent dat na die tijd de helft van alle ^{14}C is verdwenen. Door te meten hoeveel ^{14}C er nog in een bepaald object zit, kun je berekenen hoe oud het is.

Opmerkelijk is dat wetenschappers nu hebben ontdekt dat er afwijkingen zijn in de datering van stukken uit de zuidelijke Levant (gebied in en rond Israël). Dat ontdekten ze door data van koolstofdatering te kalibreren met boomringen. De gegevens die daaruit rolden weken af van de gegevens die bij koolstofdatering wordt gebruikt (en die is verkregen uit metingen op bomen uit Europa en Amerika). De waargenomen afwijking heeft waarschijnlijk te maken met de verschillen in groeiseizoenen tussen deze regio's. Gedateerde objecten zijn daardoor jonger dan eerst gedacht. **w**

• **WEET MEER:**

www.weet-magazine.nl/radiodatering

OP GOED SPOOR DOOR EZELPOEP

De Bijbel noemt dat koning Salomo een niet te wegen hoeveelheid koper gebruikte voor de tempelbouw in Jeruzalem. Waar hij al dat koper vandaan haalde? Een nieuwe vondst lijkt de plek van zijn kopermijnen te bevestigen. Drieduizend jaar oude ezelpoep zette archeologen op het goede spoor.

In de jaren 30 ontdekte archeoloog Nelson Glueck oude kopermijnen in de Wadi Araba, in het zuiden van Israël. Hij schreef die toe aan Salomo, maar dat werd door zijn tijdgenoten weggelachen. De Bijbelse koningen David en Salomo zouden volgens hen helemaal geen groot rijk hebben gehad.

Op die opvatting zijn de meeste archeologen teruggekomen. Er zijn intussen aanwijzingen gevonden die voor het bestaan van de koninkrijken van David en Salomo pleiten. Ook Gluecks opvatting over de kopermijnen wint aan overtuigingskracht. Archeologen onderzochten een plek in de Timnavallei die 'slavenheuvel' heet. Dat is een tafelberg waar veel aanwijzingen zijn voor het bestaan van kopermijnen en smeltovens. De opmerkelijkste vondst is een drieduizend jaar oude mesthoop. De ezelpoep is niet versteend, maar uitgedroogd en dankzij het droge klimaat bewaard gebleven. Met de koolstofdateringsmethode is de mest gedateerd op de tiende eeuw voor Christus,

de tijd van Salomo. Hoewel koolstofdatering, net als alle dateringsmethoden, uitgaat van bepaalde onbewezen aannames, geeft dit wel een grove inschatting van de ouderdom van de mest. Dit is echter geen bewijs dat deze kopermijnen door Salomo werden geëxploiteerd. Wel is het een reële optie. **w**

• **WEET MEER:**

www.weet-magazine.nl/ezelpoep

Illegale afgravingen leveren toch nog spectaculaire inzichten op

TEMPELBERG IN GEVAAR

Illegale afgravingen in 1995 bij de 'stallen van Salomo', langs de zuidoostelijke muur.

Aan de voet van de Scopusberg, buiten de stadsmuren van Jeruzalem, staat een kas. Daarbinnen is het warm, ondanks dat het februari is. Tientallen studenten en vrijwilligers zeven er puin, afkomstig van de Tempelberg. Zo af en toe gaat iemand naar buiten om uit te rusten. Even oprispen, handen wassen, koffiedrinken en van het uitzicht genieten. Vanaf hier kun je de gouden koepel op het voormalige Tempelplein goed zien, met daarvoor de lange oostelijke muur van de Oude Stad. Het geratel van de zeefbakken en het gekwebbel van de werkers zijn op de achtergrond hoorbaar. Voordat de hete zomer begint is

het altijd druk in de kas. De interesse om naar archeologische schatten van Jeruzalem te zoeken is groot. Vanaf de start van het *Temple Mount Sifting Project* – in januari 2005 – hielpen al duizenden mensen mee. Regelmatig rijdt een bus vol toeristen vanaf de Jerichostraat in Jeruzalem naar de plek waar gewerkt wordt. De toeristen komen niet alleen om foto's te maken. Ze maken meteen van de gelegenheid gebruik om een steentje aan het zeefwerk bij te dragen. Ook kunnen ze er gevonden materiaal bezichtigen voordat dat voor verder onderzoek naar een Israëlische universiteit wordt gebracht. Een videopresentatie toont de vorderingen van het project.

GEDUMPT PUIN

Dankzij het *Temple Mount Sifting Project* wordt er sinds meer dan een eeuw weer archeologisch onderzoek naar de Tempelberg gedaan. Het leverde intussen al een grote verscheidenheid aan archeologische schatten uit de afgelopen 4.000 jaar op. Het puin wordt uit de dumpplaats in het Kidrondal naar het Emeq Tzurim Nationaal Park overgebracht, waar de kas staat. Een

”
Het geratel van de zeefbakken is dag in dag uit hoorbaar

1995. Graafmachines rijden over het voormalige Tempelplein. Er wordt gegraven. De ondergrondse 'stallen van Salomo' worden omgebouwd tot moskee, zonder toezicht van een universiteit. Het puin, dat archeologische schatten bevat, is in het nabijgelegen Kidrondal gedumpt! Gelukkig zijn Israëliërs het *Temple Mount Sifting Project* gestart. Zo gaat Jeruzalems verleden niet verloren.

team Joodse archeologen, speciaal voor dit project samengesteld, bestudeert de vondsten. Op deze manier kunnen Joden tóch archeologisch onderzoek doen naar het verleden van het Tempelplein; iets wat hen normaal gesproken verboden is omdat ze niet op die plek mogen komen. Indirect helpen de moslims hen dus een handje.

AANPAK

Zoals goudzoekers vroeger hun zeef door het water haalden, zo gaat men bij het *Temple Mount Sifting Project* ook te werk. Een handvol puin verdwijnt in een bak. Daarna wordt er water toegevoegd. Door de bak zachtjes heen en weer te schudden

- *De kas waar het Temple Mount Sifting Project tot juni 2019 werd uitgevoerd. Inmiddels zijn ze verhuisd.*
- *Vrijwilligers die het puin door een zeef halen.*

scheiden vuil, stof en zand zich van de archeologische schatten. Interessante vondsten gaan de tweede onderzoeksfase in. Het nog aanwezige vuil wordt met allerlei gereedschappen, waaronder tandartsapparatuur, onder een vergrootglas verwijderd. Soms zijn materialen helemaal aan elkaar vast geklonterd of – zoals bij munten vaak het geval is – bedekt met roest. De onderzoekers maken deze

verroeste, maar ook gebroken of verbogen voorwerpen voorzichtig schoon. Vervolgens doen ze een eerste poging om te bepalen wat het gevonden voorwerp is. Interessante vondsten krijgen een volgnummer en worden klaargelegd voor de laatste fase van het vooronderzoek. Er is nogal wat voorstellingsvermogen nodig om te kunnen bepalen waar een potscherf

VOOR EEN MOSKEE MOET ALLES WIJKEN...

Tussen 1995 en 1999 werd op de Tempelberg hevig gegraven en gehakt. Dat gebeurde niet onder toezicht van een erkende archeologische dienst of universiteit. De weinige foto's die ervan gemaakt zijn laten zien dat de prioriteit bij de bouw van een moskee lag en niet bij archeologisch onderzoek. Dat is opmerkelijk want op plaatsen met een bekende historische waarde is secuur archeologisch onderzoek altijd heel gebruikelijk.

de Grote. De benaming 'stallen' komt door het gebruik van die ruimte als paardenstallen door de kruisridders (de Tempeliers) die zich daar enige tijd ophielden. Eind jaren negentig verbouwden moslims deze 'stallen' tot een ondergrondse moskee. Ook recent zijn er weer verbouwingen gedaan. Tijdens de werkzaamheden zijn archeologische schatten – al dan niet bewust – beschadigd of verwoest. Ook gebeurde dat tijdens het dumpen van het puin, op twee plekken aan de rand van de oude stad. Tot overmaat van ramp is de zuidelijke muur, de hoogste van het Tempelplein, op sommige plekken onstabiel geworden.

STOFWOLKEN

De *Jerusalem Islamic Waaf* is een autoriteit die sinds 1187 n.Chr. eigendom is in Jeruzalem beheert en verantwoordelijk is voor het Tempelplein. Hoewel de waaf over de verbouwingen contact had opgenomen met de Israëlische autoriteiten, wist het

- ◀ *Huidige inrichting van 'Salomo's stallen'*
- ✓ *De leeggegraven 'stallen van Salomo'*

brede publiek dat niet. Inwoners van Jeruzalem en toeristen waren erg verrast door de herrie van hakkende machines en af en aan rijdende vrachtwagens. Het was tot in de wijde omtrek te horen. Grote stofwolken stegen op van het Tempelplein. Het puin van zo'n 400 vrachtwagens is helaas verloren geraakt. Gelukkig kon het overgrote deel van de lading van zo'n 350 vrachtwagen nog wel worden getraceerd en veiliggesteld.

GESTEGGEL OVER PUIN

Bezorgde Joodse groeperingen namen contact op met de verantwoordelijke Israëlische instellingen en overheden, zoals de Dienst voor Oudheden. Helaas gingen vijf jaren verloren aan gesteggel over de manier waarop het puin moest worden geborgen en onderzocht. Het bleek politiek gezien allemaal erg gevoelig te zijn. In november 2004 kreeg de Israëlische Bar-Ilan Universiteit toestemming om een reddingsproject te starten. Ze werden daarbij gesteund door een aantal Joodse organisaties, waaronder de *Ir-David Foundation* en *The Israel Exploration Society*.

Onder het voormalige Tempelplein, in de zuidoostelijke hoek, liggen de 'stallen van Salomo'. Ze horen bij een omvangrijke ruimte; een ondergronds trappencomplex dat toegang gaf tot het tempelterrein. Gezien de naam zou je verwachten dat Salomo ze gebouwd heeft, maar dat is niet zo. Ze zijn eeuwen later aangelegd door koning Herodes

SPECTACULAIRE VONDSTEN

DE TEMPELBERG-VONDSTEN LOPEN NOGAL UITEEN EN HEBBEN VERSCHILLENDE WAARDE VOOR DE WETENSCHAP. WAT ZIJN DE BELANGRIJKSTE STUKKEN?

De spectaculairste vondst tot nu toe is een zegel uit de eerste tempelperiode: 10de-6de eeuw v.Chr. Het bevat een inscriptie waarin een joodse tempelpriester wordt genoemd. Dat wijst op het bestaan van een Israëlitische tempeldienst in Jeruzalem in die periode. Hiermee is het bestaan van de zogenoemde eerste tempel aangetoond, die door Salomo, de koning van Israëel, is gebouwd en rond 950 v.Chr. in gebruik is genomen.

Zegel uit eerste tempelperiode

De oudste vondsten zijn afkomstig uit het tweede millennium voor Christus. Het zijn Egyptische scarabeeën. Dat zijn amuletten in de vorm van een mestkever, die Egyptenaren maakten. Ze wijzen op intensieve contacten met Egypte, het wereldrijk dat toen aan Kanaän grensde.

Allerlei materialen, zoals potscherven, waarvan sommige Hebreeuwse letters en teksten dragen, sieraden, terracottafiguurtjes en ornamenten met joodse, christelijke en islamitische symbolen en motieven, gewichten, olielampjes van gebakken klei en skeletresten van dieren.

Byzantijnse potscherf

Ook zijn er verschillende pijlpunten gevonden, waaronder die van het Babylonische leger (eind 7de eeuw v.Chr.) en van het tiende Romeinse legioen, dat betrokken was bij de Joodse Oorlog en de vernietiging van de zogenoemde tweede tempel in 70 n.Chr. Dit legioen was lange tijd daarna op de Tempelberg gestationeerd.

Pijlpunt uit de tiende eeuw voor Christus

Verrassend waren ook de verschillende vondsten uit de Byzantijnse tijd (3de-7de eeuw n.Chr.), een periode waarvan tot voor kort gedacht werd dat het Tempelplein zo goed als verlaten was.

Veel munten uit de Perzische, Griekse (Hasmoneeën), Romeinse (Herodiaanse en Byzantijnse tijd), de kruisridder- en de islamitische periode. Ook zijn er munten gevonden uit de Joodse Oorlog uit 66 tot 73 n.Chr.

of metalen object bij hoort. Is het een afgebroken stuk van een groter geheel? Om daar antwoord op te kunnen geven, heb je kennis nodig over de plek waar het materiaal de afgelopen eeuwen lag. Dat is een probleem, want de voorwerpen zijn gevonden tussen weggegooid puin. Toch kun je daar wel achter komen. De onderzoekers vergelijken de stukken namelijk met materiaal waarvan de afkomst wél bekend is. Zo kunnen ze toch goede veronderstellingen doen. Na deze voorstudie in het veld worden de objecten voor verder onderzoek naar de Israëlitische Bar-Ilan Universiteit gebracht. En uiteindelijk worden ze eigendom van de Israëlitische Dienst voor Oudheden.

NOODOPLOSSING

Inmiddels is het grootste deel van het

materiaal bestudeerd. Het zal nog wel een paar jaar duren voordat al het puin is onderzocht. Het kan ook gebeuren dat er nog meer puin wordt vrijgegeven. In april 2015 zagen verontruste Israëliërs namelijk dat er opnieuw verbouwingswerkzaamheden rond het voormalige Tempelplein startten. Ook blijken de prachtige vloeren in de Rotskoepel zonder overleg te zijn 'gerepareerd'. Wat gebeurt daar allemaal precies? Verschillende autoriteiten zijn er al op bevestigd, maar het levert tot nu toe geen duidelijke informatie op. De Israëliërs proberen te ontdekken waar het puin van deze recente verbouwingen is gestort. Misschien kan ook dat worden veiliggesteld en onderzocht? 't Zou mooi zijn, maar het blijft natuurlijk een noodoplossing. Veel beter is als

de autoriteiten bepalen dat er geen verbouwingswerkzaamheden meer op het Tempelplein mogen plaatsvinden zonder eerst archeologen te raadplegen. **w**

• WEET MEER:

www.weet-magazine.nl/weet-meer

Dit artikel verscheen eerder in Weet Magazine 38 (april 2016). De informatie over de locatie van het Temple Mount Sifting Project in de eerste alinea is daardoor achterhaald. Het project is in juni 2019 verhuisd naar een plek bovenop de Scopusberg.

DE GEHEIME TUNNEL VAN HIZ

Hoe hij de Assyriërs te slim af was...

Het zijn barre tijden. Buiten de poorten van Jeruzalem ligt een gigantisch leger van de koning van Assyrië. Het volk zucht. De angst is groot. Er dreigt een tekort aan water. Gelukkig heeft koning Hizkia zijn voorbereidingen getroffen. Zijn werkers hebben een ingenieus bouwproject afgerond: een 500 meter lange tunnel, dwars door de rotsen. Een immense klus!

KIA

Als Hizkia's raadslieden naar de stadsmuur worden geroepen, zien ze dat zich rondom Jeruzalem een groot leger heeft verzameld. Overal zijn verschansingen en kampen opgesteld. Ze zien manschappen op paarden tussen de kampen galopperen. Zwaarden en helmen schitteren in het zonlicht. Wat zien ze in de verte? Het stof in de lucht beperkt het zicht een beetje. Uit het leger komt een groepje mannen naar voren. Het zijn een Assyrische maarschalk en zijn hoge officieren, adviseurs en adjudanten. Ze stoppen voor de stadsmuur, net buiten de schootsafstand van de boogschutters, en beginnen in houterig Hebreeuws naar de mannen op de stadsmuur te roepen. Ze eisen dat de stad zich over geeft aan koning Sanherib, die hen stuurde.

Koning Hizkia van Juda (718-698 v.Chr.), op dat moment in zijn paleis in de stad, hoort van zijn raadsheren wat de Assyriërs eisen. Hizkia wordt bang en voelt zich opgesloten, als een vogel in een kooi. Waar iedereen bang voor was, gebeurt nu echt; Jeruzalem is onder beleg. Hij roept zijn adviseurs, waaronder de profeet Jesaja, en vraagt hen wat te doen.

GRONDIG VOORBEREID

Gelukkig heeft koning Hizkia zijn voorbereidingen getroffen. Hierdoor moet Jeruzalem bestand zijn tegen een langdurig beleg. Profetieën zeiden immers dat er een vijandelijke aanval en een belegering zouden gaan plaatsvinden.

Jeruzalem is van oorsprong een kleine stad, gelegen op bergen. Het Assyrische oorlogsgeweld tegen het noordelijk gelegen Tienstammenrijk zorgt ervoor dat veel mensen naar het zuiden vluchten, naar

”
Het bronwater mocht niet in handen van de vijand vallen, dus bouwde Hizkia een tunnel

het koninkrijk Juda. Jeruzalem stroomt vol. Samen met Judeeërs is men naar de hoofdstad getrokken, in de hoop dat daar de grootste overlevingskans zal zijn.

EERDERE WATERWERKEN

Hizkia is niet de eerste koning die zich zorgen maakte over de veiligheid van het water in Jeruzalem. Bekend is dat zijn vader, koning Achaz (734-718 v.Chr.), ook zijn zorgen uitte. En eerder gaf hun grootvader koning David al opdracht om de schacht en tunnel waardoor hij Jeruzalem veroverde te laten dichten zodat de vijand er niet bij kon komen en ook de stad niet meer kon innemen. Archeologen vonden ook nog tunnels en bassins uit andere periodes.

Hizkia heeft de stad laten versterken en voedselvoorraden laten aanleggen. Hij zag in dat de watervoorziening moest worden veiliggesteld; niet alleen omdat alle mensen moesten kunnen drinken, maar ook omdat water een belangrijke functie heeft in de reinigings- en offerrituelen in de tempel.

Jeruzalem groeide waardoor water steeds belangrijker werd

STRATEGISCHE PLEK

Hizkia vroeg zich af hoe hij aan voldoende water kon komen. De belangrijkste bron waaruit de inwoners van Jeruzalem kunnen putten, is – van oudsher – de Gichonbron. Deze ligt buiten de stad, op de noordwestelijke helling, boven het diepe Kidrondal. Daar komt het water uit de rotsen. Het is afkomstig van regen en condens dat zich diep in de grotten van de stads- en Tempelberg verzamelt. Oorspronkelijk stroomde het water vanuit deze bron door het Kidrondal heen, in de richting van de Dode Zee. Maar de Jebusieten – de eerste Kanaänitische bewoners van de stad – hadden de stroom via een kanaal naar een lager gelegen natuurlijke schacht in de bergelling

geleid. Ze hakten daar een verzamelbak in de rotsen. Deze werd met een tunnel bereikbaar gemaakt vanuit de stad, die boven op de berg lag. Via deze schacht en tunnel veroverde koning David Jeruzalem jaren later (rond 1000 v.Chr.) en maakte het tot de hoofdstad van zijn koninkrijk.

STEEDS BELANGRIJKER

Vanaf dat moment krijgt de Gichonbron een steeds belangrijkere rol. Het inwoneraantal van Jeruzalem groeit. Bij de Gichonbron is het doorgaans een drukte van belang. De bron krijgt de functie van gemeenschapsplaats. Later worden de Israëlitische koningen er gezalfd. Voor de opvang van het bronwater leggen de Israëlieten buiten de stad twee grote bassins aan: het ene heet ‘Bovenste vijver’ – gelegen bij de Gichonbron – en het andere ligt aan de voet van de berg en heet ‘Onderste vijver’. Het kanaal dat van de bron naar die onderste vijver leidt, wordt Sijloach genoemd, wat in het Hebreeuws ‘voortstromer’ betekent.

HIZKIA'S TUNNEL

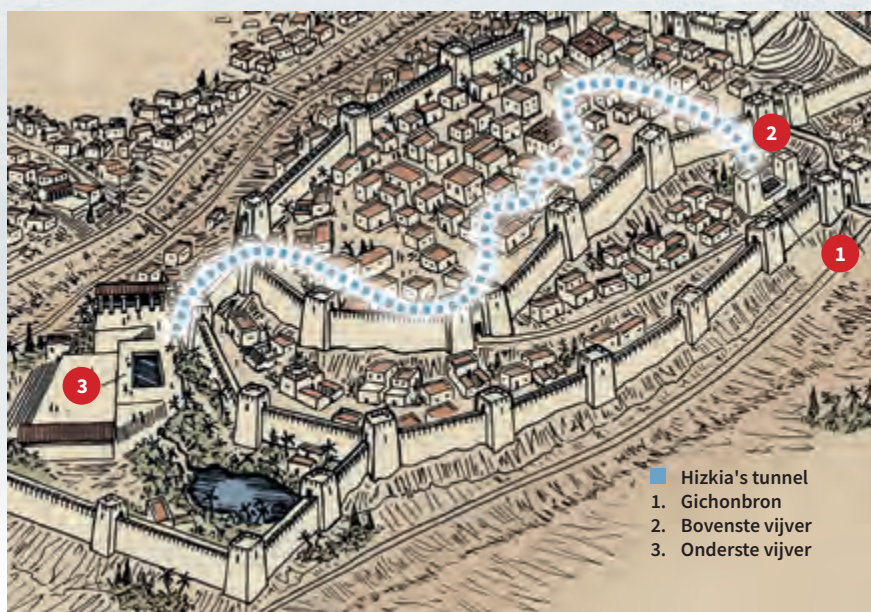
De belangrijkste verbeteringen van de watervoorziening zijn in opdracht van koning Hizkia uitgevoerd. Hij laat een geheime tunnel uithakken. Hierdoor stroomt het water van de Gichonbron ondergronds naar een nieuwe ‘Onderste Vijver’, onderaan de stad, die dicht bij de oude stadsmuur werd aangelegd (de andere ‘Onderste Vijver’ lag namelijk te ver weg om

te kunnen worden ommuurd). Zo blijft het water koel en schoon. De tunnel loopt in een S-vorm (zie linksom) en is ruim 500 meter lang, ongeveer een halve meter breed en zo'n 1,80 meter hoog. De naar het zuiden afdalende tunnel maakt aan het eind een scherpe bocht naar het westen en buigt daarna weer naar het zuiden, om bij de nieuwe vijver onderaan de stad uit te komen. Hizkia zet er een muur omheen die met de oude stadsmuur wordt verbonden.

MYSTERIE

Hoe de tunnel precies is gemaakt, is een raadsel. Uit een inscriptie bij de tunnelingang blijkt dat men met twee ploegen werkte; waarschijnlijk om het project sneller af te ronden. Het werk moet erg zwaar zijn geweest. Opmerkelijk is dat de breedte en hoogte van de tunnel redelijk constant is. Dat wijst erop dat het kundige werkers waren.

De muren vertonen sporen van hakwerk. Waarschijnlijk hebben de arbeiders verschillende gereedschappen gebruikt: houwelen voor het grove werk en beitels voor de afwerking. Het zal er maanden-,

- Hizkia's tunnel
- 1. Gichonbron
- 2. Bovenste vijver
- 3. Onderste vijver

↪ De tunnel die Hizkia (rond 700 v.Chr.) liet uithakken kronkelde in een S-vorm naar een vijver, onderaan de stad.

Hoe wisten de tunnelbouwers elkaar in het midden van de berg te treffen?

OPKOMST EN VAL VAN ASSYRIË

In de tiende eeuw voor Christus ontstaat het Assyrische rijk; een gebied dat het tegenwoordige noorden van Irak, het zuiden van Turkije en noordwesten van Iran omvat. De stad van waaruit het allemaal begon, heet Asjoer. Later wordt de hoofdstad Ninevé. Beide steden liggen aan de bovenstroom van de rivier Tigris. De Assyriërs zijn eropuit om vruchtbare buurgebieden in te nemen. Men kreeg dat nog voor elkaar ook. In de zevende eeuw voor Christus is het een wereldrijk dat zich uitstrekt van de Egyptische Nijldelta (zuiden), Babel en de Perzische Golf (oosten) tot aan de Zwarte Zee (noorden). Het Assyrische rijk is echter in 610 voor Christus definitief verslagen door het Nieuw-Babylonische rijk. Assyrië heeft daarmee ruim drie eeuwen over het Midden-Oosten geheerst.

^ Zo ver als hier (de belegering van Jeruzalem in de middeleeuwen door de Saracenen) liet God het in de tijd van Hizkia niet komen. Het Assyrische leger werd door een engel aangevallen. 185.000 soldaten vonden de dood.

misschien zelfs jarenlang druk zijn geweest. Het geluid van houwelen zal er onafgebroken hebben geklonken. De werkers voerden het puin continu af. En regelmatig inspecteerde Hizkia de werkzaamheden.

VERKLARINGEN

Maar hoe hebben de arbeidersploegen elkaar dan – naar elkaar toe hakkend – precies in het hart van de berg weten te ontmoeten? Je kunt aan een paar verklaringen denken:

1. De arbeiders kunnen geleid zijn door geluiden van bovenaf. Ze konden bijvoorbeeld op hamergeklop af gaan om te weten welke kant ze op moesten.
2. Het kan ook zijn dat een bestaande scheur in de rotsen is uitvergroot. Dat zou de kronkelende S-vorm van de tunnel kunnen verklaren.
3. Of misschien zijn er tussentijds schachten naar de bovenkant van de berg gehakt? Dat zou ook handig zijn geweest voor de aanvoer van frisse lucht en de afvoer van puin.

De 'Bovenste vijver' in Jeruzalem.

Of het daadwerkelijk zo gegaan is, blijft giswerk. Vanuit archeologisch onderzoek kun je daar (nog) geen antwoord op geven. Toen de tunnel klaar was, metselde men de Gichonbron zodanig dicht dat vijanden er niet bij konden komen.

ASSYRIË VALT AAN

Lange tijd ontlopen de Judeeërs de agressie van de Assyriërs. Dat komt door de ligging van Juda, verafgelegen van Assyrië. Geregeld valt het zuidelijke buurland Egypte Assyrië aan. Dat houdt de Assyriërs op afstand. Juda heeft lang een goede relatie met Egypte. Egypte geeft Juda militaire steun tegen Assyrië en de ligging van Juda is voor Egypte een bufferzone. De Judeeërs zijn bovendien vazal (afgedwongen onderdaan) van het Assyrische rijk. Dat brengt eveneens rust. Het noordelijker van Juda gelegen Tienstammenrijk probeert met zijn buurlanden, zoals Aram, Assyrië van zich af te houden. Toch kan men niet voorkomen dat er steeds gebieden worden afgenomen. Uiteindelijk wordt het Tienstammenrijk in 720 v.Chr. volledig door Assyrië ingenomen. Daarna valt Assyrië toch Juda aan, tijdens de opmars naar Egypte. In 701 v.Chr. neemt Sanheribs leger het noordwesten van Juda in. Daarna richt Sanherib zich op de sterke steden van Juda. Eerst verovert hij Lachis. Jeruzalem is de volgende stad die hij tot overgave wil dwingen. Dit is het moment waarop zal blijken of Hizkia's watersysteem nut heeft. Of toch niet?

GOD REDT, NISROK NIET

Voor de inwoners van Jeruzalem ziet het er niet best uit. Hoe kunnen ze ooit van zo'n overmacht winnen? Sanherib spreekt over de God van de Hebreëen alsof Hij gelijk is aan de goden van heidenvolken en alsof Hij aan Sanheribs kant staat. Gelukkig grijpt God dan Zelf in. Hij helpt! In de Bijbel staat hoe God Jeruzalem op wonderlijke wijze redt. Sanheribs leger wordt door een engel aangevallen. 185.000 soldaten vinden de dood. Als de koning wakker wordt, bestaat zijn leger niet meer. Het gebeurt precies zoals de profeet Jesaja heeft voorspeld (Jesaja 37:7, 36). De Assyriërs keren in alle haast huiswaarts; waarschijnlijk bang om in de handen van de Egyptenaren te vallen.

Zo is de aanval op Juda en het korte beleg van Jeruzalem afgewend. En Sanherib? Die moet het, bij thuiskomst, met de dood bekopen, precies zoals Jesaja had voorspeld. Twee van zijn zonen steken hem neer met zwaarden terwijl hij in de tempel voor zijn god Nisrok knielt. Die hielp hem niet... w

WELKOM
ZONDER AFSpraak!

Beleef een stukje Israël in Nederland...

Tentoonstellingen

...in het Israëlcentrum in Nijkerk!

Henri Nouwenstraat 34 in Nijkerk
maandag t/m vrijdag 9.00-17.00 uur
zaterdag 10.00-16.00 uur
zon- en feestdagen gesloten

Israëlwinkel

Lezingen

Ontdek lekkere wijnen, de beste huidverzorgings-
producten uit de Dode Zee en originele cadeaus in
de sfeervolle Israelwinkel, of bezoek gratis onze
tentoonstelling!

Israel
Producten
Centrum

israelwinkel.nl
cvi.nl/israelcentrum

CHRISTENEN VOOR
ISRAEL